

عنایت‌الله یزدانی^۱

جعفر دوستی^۲

بررسی طرح‌های پیشنهادی برای اصلاح شورای امنیت سازمان ملل متحد

چکیده

با پیدایش بازیگران جدید در صحنه جهانی و وقوع مسائل و چالش‌های تازه در جامعه جهانی، اصلاح ساختار سازمان ملل متحد، به خصوص شورای امنیت به روندی اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. ایجاد هرگونه تغییر و تحول اساسی در این سازمان با منافع کشورهای عضو گره خورده و هر کشوری براساس منافع ملی خود از مدل‌هایی که برای اصلاح ساختار شورای امنیت مطرح شده است، حمایت می‌کند. تا به حال پیشنهاد‌های متعددی جهت تحول ساختاری در شورای امنیت ارائه شده است. از زمان ارائه دو مدل به وسیله هیأت بلند پایه در دسامبر ۲۰۰۵ دو بلوک اصلی در سازمان ملل شکل گرفته است. یک بلوک شامل «گروه ۴» و کشورهای آفریقایی است که طرفدار افزایش تعداد اعضای دائمی شورای امنیت می‌باشد و دیگری شامل جنبش اتحاد برای اجماع که طرفدار افزایش تعداد اعضای غیردائم شورای امنیت می‌باشد.

واژگان کلیدی

شورای امنیت، حق وتو، اعضای دائم، گروه ۴، مدل الف و مدل ب.

۱. دکتر عنایت‌الله یزدانی استادیار روابط بین‌الملل گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان است.

۲. جعفر دوستی دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه اصفهان است.

مقدمه

گرچه سازمان ملل متحد در خلال جنگ سرد، به رغم نقاط ضعف، به کار خود در حد محدودی ادامه داد، اما به طور قطع نتوانست به نحو شایسته به انجام وظایف محوله در شرایط جدید بین‌المللی بپردازد. واقعیت‌ها و تحولات بین‌المللی بار دیگر موضوع توزیع مجدد قدرت جهانی و همچنین تجدیدنظر در ساختار و وظایف سازمان ملل متحد، را مطرح کرده است. به‌طور کلی توزیع قدرت در نهادهای سیاسی بین‌المللی بازتابی از توزیع جهانی قدرت در روابط بین‌المللی براساس واقعیات عینی است و شورای امنیت نیز از این اصل مستثنی نیست. در واقع اکنون فضای سیاسی جهان پس از جنگ سرد به گونه‌ای بنیادین تغییر کرده است. از ۱۹۴۵ تاکنون تعداد اعضای سازمان ملل به ۱۹۲ عضو افزایش پیدا کرده است. به دنبال تحولات پس از جنگ سرد در نظام بین‌الملل، سازمان ملل نیز باید در پی راه‌هایی برای تضمین امنیت بین‌المللی در سال‌های آینده باشد. به هر حال ترکیب کنونی اعضای آن، واقعیت‌تغییرات سیاسی و اقتصادی ۶۰ سال گذشته را منعکس نمی‌کند. این سازمان به داده‌ها، توان‌ها و انرژی‌های جدیدی احتیاج دارد که بتواند نیازهای معاصر را برآورده سازد. از عمده‌ترین نقاط ضعف سازمان ملل، ترکیب شورای امنیت می‌باشد که در حقیقت نمایانگر واقعیت‌های جهان در دنیای پس از جنگ جهانی دوم نه واقعیت‌های اوایل دهه قرن ۲۱ است. طی چند سال گذشته تلاش‌های عملی و نظری قابل توجهی به عمل آمده تا سازمان ملل قالب‌ها و نگرش‌های سنتی را ترک گوید و از طریق اعمال اصلاحات لازم، خود را با شرایط جدید تطبیق دهد و در نهایت امکان برخوردی موفقیت‌آمیز با بحران‌های خاص دوران جدید را بیابد. چنانچه قرار باشد فعالیت‌های شورای امنیت در تمام نقاط جهان مورد پذیرش واقع شود، لازم است این نهاد نقش عمده‌تری در ارائه دیدگاه‌های گوناگون ایفا کند. اعضای مجمع عمومی درخصوص ایجاد تغییر در ساختار شورای امنیت، مذاکرات زیادی به عمل آورده‌اند ولی تاکنون به توافقی دست نیافته‌اند، آنچه از محتوای کلام آنها استنباط می‌شود این است که شورای امنیتی با اعضای بیشتر و ترکیب متفاوت نباید مانع

انجام صحیح فعالیت‌های آن شورا شود. در این خصوص سؤال‌های اساسی این است که طرح‌های پیشنهادی چه سازوکارهایی را برای اصلاح شورای امنیت ارائه می‌دهند؟ و اینکه این راهکارها تا چه حد می‌تواند شورا را در انجام بهتر مسؤولیت‌هایش کمک کند؟ این مقاله در پی آن است تا ضمن بررسی دیدگاه‌های متفاوت در این زمینه به این سؤال‌ها پاسخ دهد. در این راستا ابتدا الگوهای کلانی که در مورد گسترش شورای امنیت مطرح است مورد بررسی قرار گرفته و سپس مدل‌های ارائه شده از طرف هیأت بلندپایه و گروه ۴ و اتحادیه آفریقا و همچنین جنبش اتحاد برای اجماع مورد ارزیابی قرار گرفته است.

الگوهای کلان گسترش شورای امنیت

تقاضا برای گسترش و دموکراتیزه کردن شورای امنیت موضوع تازه‌ای، نیست، بلکه از همان آغاز پیدایش شورای امنیت، برخی از کشورها با اعطای عضویت دائم و حق وتو به پنج کشور ایالات متحده آمریکا، انگلستان، فرانسه، روسیه و چین مخالف بودند. با این وجود، نخستین طرح رسمی برای گسترش شورای امنیت در سال ۱۹۵۶ مطرح شد و در نهایت در سال ۱۹۶۵، شورای امنیت با ۱۵ عضو کنونی شکل گرفت. بعد از جنگ سرد گفتمان گسترش شورای امنیت به صورت جدی تری ادامه یافت. در مجموع نظرهای گوناگون در مورد گسترش شورای امنیت را در چهار سناریوی جداگانه یا «الگوی گسترش» می‌توان گروه‌بندی کرد. این رهیافت چهارگانه، فضایی برای تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای مدل‌های گسترش شورای امنیت فراهم می‌آورد.

۱. الگوی حفظ وضع موجود^۱

پیروان و حامیان اصلی این مدل، ۵ عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد هستند که دارای حق وتو می‌باشند. این مدل مطلوب‌ترین مدل برای تأمین منافع کشورهای

شمال صنعتی می‌باشد که از نظر تاریخی از آغاز، حاکم بر ساختار شورای امنیت بوده‌اند. این مدل بر این فرض استوار است که تنها کشورهای الیت می‌توانند صلح و امنیت بین‌المللی را حفظ کنند. بنابراین آنها مستحق هستند که در ترکیب شورای امنیت دارای کرسی دائمی باشند. اما بحثی که در اینجا مطرح است این می‌باشد که چرا از همان آغاز کرسی دائمی به کشورهای آفریقایی، آمریکای لاتین و آسیایی (به جز چین) تخصیص داده نشد؟ در نظام کنونی شورای امنیت، ۳ عضو از ۵ عضو دائم آن، از کشورهای آتلانتیک شمالی اند که از نظر فرهنگی، سیاسی و اقتصادی همسانی‌های زیادی با هم دارند.

(Afoaku & Ukaga, 2001: 162)

به‌علاوه گروهی از کشورها که شانسی برای عضویت دائم خود در شورای امنیت نمی‌بینند و در عین حال سخت‌نگران عضویت دائمی رقبای منطقه‌ای‌شان در شورای امنیت هستند، در تحلیل نهایی خود ادامه وضع موجود را ترجیح می‌دهند و مخالف افزایش تعداد اعضای شورا هستند (احمدی، ۱۳۸۵: ۱۴۶). بزرگ‌ترین ضعف این الگو، دموکراتیک نبودن آن می‌باشد. از آنجا که موازنه قدرت در شورای امنیت به نفع کشورهای صنعتی اروپا و آمریکای شمالی می‌باشد آنها تمایل دارند که اهداف همکاری‌های بین‌المللی و امنیت دسته‌جمعی را تحت سلطه خود قرار داده تا منافع ملی خود را تأمین کنند. افزون بر این الگوی حفظ وضع موجود ناظر به تصمیم‌گیری مؤثر در شورای امنیت نیست. چرا که گستره مشورت برای یافتن گزینه‌های مناسب در زمینه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را همچنان محدود نگه می‌دارد. به همین دلیل آنها کشورهای دیگر را در حاشیه قرار داده و اصل برابری حاکمیت کشورهای عضو در سازمان ملل را نادیده می‌گیرند و این فرصت را از کشورهای غیرغربی می‌گیرند تا در رهبری بین‌المللی مشارکت داده شوند. از آنجا که شکل قدرت در شورای امنیت یک برتری و مزیتی برای اعضای دائم شورای امنیت و متحدان آنها فراهم آورده است؛ بنابراین طبیعی به نظر می‌رسد که آنها از مدل حفظ وضع موجود حمایت و طرفداری کنند.

۲. الگوی گسترش کاذب^۱

این مدل برای اولین بار توسط بیل ریچاردسون نماینده وقت آمریکا در سازمان ملل مطرح شد. مدل ریچاردسون ناظر به اختصاص ۵ کرسی دائم بدون حق و تو به اعضای جدید است. بر پایه این طرح یک کرسی به آلمان، یک کرسی به ژاپن و ۳ کرسی به کشورهای در حال توسعه در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین اختصاص می‌یابد. ژاپن و آلمان از تأمین‌کنندگان اصلی بودجه سازمان ملل متحد می‌باشند که اصلی‌ترین ارگان مسئول حفظ صلح و امنیت بین‌المللی در راستای منافع قدرت‌های بزرگ است. آمارهای سال ۲۰۰۶ نشان‌گر این واقعیت است که پس از آمریکا که ۲۲ درصد بودجه سازمان ملل را تأمین می‌کند ژاپن با ۱۹/۴۶۸ و آلمان با ۸/۶۶۲ درصد به ترتیب در رده‌های دوم و سوم قرار دارند. (Blum, 2005: 638) از دیدگاه آمریکا ورود آلمان و ژاپن به شورای امنیت سبب مسئولیت‌پذیری بیشتر آنها در صحنه روابط بین‌الملل و درگیر شدن آنها با چالش‌هایی در گستره جهانی می‌شود و این امر تا مقدار زیادی از بار تعهدات توان فرسای آمریکا می‌کاهد. (شاکریان، ۱۳۷۴: ۵۶).

تخصیص سه کرسی دائم دیگر براساس این الگو به کشورهای در حال توسعه، در این راستا می‌باشد که آرای مثبت این کشورها در مجمع عمومی، برای اعطای کرسی دائم به آلمان و ژاپن ضروری است. به نظر می‌رسد این الگو کمتر با مخالفت کشورهای عضو دائم شورای امنیت روبرو می‌باشد. به دلیل اینکه این تغییرات پیشنهادی موجب دگرگونی شکل موجود قدرت، در شورای امنیت نمی‌شود و با تمایل کشورهای صنعتی که می‌خواهند اعضای دیگری که نفوذ بیشتری در فعالیت‌های سازمان ملل دارند را به جمع خود اضافه کنند، سازگار می‌باشد. (Afoaku & Ukaga, 2001: 165) در مجموع این پیشنهاد، شورای امنیت را بیش از پیش غیردموکراتیک‌تر می‌سازد و موازنه قدرت را به نفع کشورهای پیشرفته صنعتی تغییر می‌دهد.

۳. الگوی گسترش عملی^۱

این الگو نخستین بار از سوی رزالی اسماعیل^۲ رئیس گروه کاری سازمان ملل برای تهیه طرح گسترش شورای امنیت، عنوان شد. براساس این طرح، تعداد اعضای شورای امنیت، از ۱۵ عضو به ۲۴ عضو افزایش خواهد یافت و پنج عضو دائم و چهار عضو غیردائم جدید به اعضای کنونی اضافه می‌شود. توزیع منطقه‌ای اعطای کرسی‌های تازه به این شکل خواهد بود که به ژاپن و آلمان و هر کدام از مناطق آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین و کارائیب یک کرسی دائم و به آسیا، آفریقا، آمریکای لاتین و اروپای شرقی هر کدام یک کرسی غیردائم داده خواهد شد. بر خلاف دو الگوی قبلی، این الگو منعکس‌کننده حساسیت بیشتر نسبت به اظهارات مورد علاقه کشورهای عضو سازمان ملل می‌باشد. همچنین این الگو، واقعیات جهانی و مسایل جغرافیایی و جمعیتی را بیشتر مدنظر قرار داده و انگیزه بیشتری برای رهبری دسته جمعی و عملکرد چندجانبه در امنیت بین‌الملل، از طریق ایجاد اتحاد و مذاکره در داخل و خارج از شورای امنیت فراهم می‌کند. (Ismail, 1997: 30)

اشکال بزرگ الگوی گسترش عملی این است که تغییری در موازنه کنونی قدرت در شورای امنیت به نفع کشورهای در حال توسعه ایجاد نمی‌کند. زیرا هر چند کرسی‌های دائمی به این کشورها اعطا می‌شود اما کرسی‌های کشورهای توسعه‌یافته شمال را به ۷ کرسی دائم افزایش می‌دهد (زمسانی‌نیا، ۱۳۸۵: ۴۳۱). گرچه کشورهای در حال توسعه ترکیب دموکراتیک‌تری را ترجیح می‌دهند اما به نظر می‌رسد آنها این الگو را به‌عنوان یک مصالحه عملی و واقعی بپذیرند. تا وقتی که شورای امنیت تحت تسلط کشورهای صنعتی است الگوی گسترش عملی نشان‌گر یک راه‌حل ناقص برای مسائل نمایندگی نابرابر و تقسیم قدرت در شورای امنیت می‌باشد.

۴. الگوی گسترش دموکراتیک^۱

این الگو نسخه‌ای هماهنگ با نظام منطقه‌ای است که نخستین بار در سال ۱۹۴۳ از سوی وینستون چرچیل، نخست وزیر وقت انگلستان مطرح شد. در مقایسه با سه الگوی پیشین الگوی دموکراتیک مدلی رادیکال و ایده‌آل است و عناصر اصلی آن عبارتند از: الف) نمایندگی نسبی گروه‌بندی‌های منطقه‌ای کشورهای عضو سازمان ملل براساس جمعیت و سرزمین؛

ب) حساسیت نسبت به نقطه‌نظرات و نگرانی‌های گوناگونی که از سوی کشورهای عضو سازمان ملل در مورد اصلاحات در شورای امنیت مطرح می‌شود؛

ج) توزیع برابر قدرت در شورای امنیت که « شیوه تصمیم‌گیری مشارکتی » نامیده می‌شود؛

د) گسترش قدرت و توبه تمام اعضای شورای امنیت در صورت لزوم. (Afoaku & Ukaga, 2001: 165-166)

مهم‌ترین مزیت و نقطه‌قوت این الگو این می‌باشد که تصمیم‌گیری در شورای امنیت، بیشتر مبتنی بر مشورت و مشارکت خواهد بود و از این رو گمان بیشتری وجود دارد که آثار چنین ساختاری، هماهنگی بیشتری با مفهوم امنیت جمعی داشته باشد. همچنین این الگو اتحاد در سراسر مناطق جهان را تشویق می‌کند و مشروعیت شورای امنیت را افزایش می‌دهد. اما کشورهای صنعتی شمال در پی محدود کردن هر چه بیشتر افزایش هرگونه عضویتی در شورای امنیت هستند. چون ممکن است چنین افزایشی، نفوذ آنها را کاهش دهد و سدی برای توانایی شورای امنیت در اجرای مؤثر و سریع مأموریت‌هایش باشد. واقعیتی که در زمینه گسترش شورای امنیت جلب توجه می‌کند این است که از یک سو گسترش شورا، مشروعیت و اثربخشی آن را نزد جهان در حال توسعه بیشتر می‌کند اما از سوی دیگر عضویت محدود شورا شرط مهم کارآمدی در نظر گرفته شده است. (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۲)

پیشنهاد‌های ارائه شده برای اصلاح ساختار شورای امنیت

تاکنون دو مدل از طرف هیأت بلند پایه و مدل‌های متعددی از طرف گروه‌های مختلف ارائه شده است که عبارتند از:

الف) مدل‌های پیشنهادی از طرف هیأت عالی‌رتبه سازمان ملل

کوفی عنان، دبیرکل سابق سازمان ملل متحد، در سخنرانی افتتاحیه خود در آغاز اجلاس پنجاه و هشتم مجمع عمومی در ۲۲ سپتامبر ۲۰۰۳ اعلام کرد: «قصد دارد گروهی از شخصیت‌های عالی‌رتبه را که دارای تجربه و دانش کافی در حوزه‌های سیاسی و بین‌المللی باشند، مأمور مطالعه جامع تهدیدات و چالش‌های فراروی جامعه بین‌المللی معاصر و متعاقباً ارائه توصیه‌های عملی برای تغییر ساختار ملل متحد جهت پاسخگویی به چنین چالش‌ها و تهدیدهایی نماید». در سوم نوامبر ۲۰۰۳ نیز، دبیرکل سابق بر همین اساس با ارسال نامه‌ای رسمی به رئیس مجمع عمومی اجلاس پنجاه و هشتم، تشکیل یک هیأت ۱۶ نفره را تحت عنوان «هیأت عالی‌رتبه درخصوص تهدیدات، چالش‌ها و تغییر»^۱ به ریاست آناند پانیاراجون^۲، نخست وزیر سابق تایلند، اعلام نمود. براساس نامه دبیرکل سابق، کار این هیأت بررسی تهدیدات و چالش‌های عمده فراروی جهان معاصر در حوزه‌های وسیع صلح و امنیت بوده است. از جمله مسائل و عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی را نیز تا آنجا که با مقوله صلح و امنیت ارتباط داشته باشند، مورد توجه قرار داده و در نهایت توصیه‌های لازم برای پاسخ ملل متحد به چنین تهدیداتی را ارائه خواهند نمود. (بعیدی‌نژاد و دیگران، ۱۳۸۴: ۹۳)

این گروه، گزارش خود را در دوم دسامبر سال ۲۰۰۴ به دبیرکل سابق ارائه نمود. حوزه کاری این گروه خیلی گسترده بود و در گزارش خود بر لزوم انجام تغییراتی درخصوص بهبود کارایی سازمان ملل در مقابله با تهدیدات جدید، تقویت فرآیند توسعه، تعیین شاخص‌هایی

1. High-Level Panel on Treats, Challenges and Change

2. Anand Panyarachun

برای استفاده از زور، مبارزه با تروریسم، تقویت رژیم عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای، ایجاد کمیسیون حفظ صلح، تقویت و گسترش حقوق بشر و تغییراتی در ساختار سازمان ملل، از جمله شورای امنیت اشاره شده است. دبیرکل سابق همچنین در ۲۱ مارس ۲۰۰۵ گزارشی با عنوان «آزادی بزرگ‌تر: به سوی توسعه، امنیت و حقوق بشر برای همه» را منتشر کرد که براساس مفاد همان گزارشی بوده است که از سوی کمیته ۱۶ نفره تهیه شده بود. (امیری وحید، ۱۳۸۴: ۵۲)

در بخش گسترش شورای امنیت، در گزارش هیأت عالی‌رتبه و گزارش دبیرکل دو مدل به نام‌های مدل «الف» و «ب» ارائه شده است. و از کشورهای عضو خواسته شده است که در مورد یکی از این دو مدل، و یا هر مدلی که براساس یکی از این دو مدل مطرح شده باشد، به توافق برسند. (Blum, 2005: 632-633)

۱. مدل «الف»

مدل الف ۶ کرسی دائم جدید بدون حق وتو و ۳ کرسی تازه غیردائم دوساله را پیشنهاد می‌کند که بین حوزه‌های منطقه‌ای بزرگ تقسیم می‌شود. براساس مدل الف ۲ کرسی دائم به قاره آفریقا، ۲ کرسی دائم به آسیا و اقیانوسیه، ۱ کرسی دائم به اروپا و ۱ کرسی دائم نیز به قاره آمریکا، افزون بر کرسی‌های کنونی آنها تعلق می‌گیرد. براساس این مدل، توزیع کرسی‌های غیردائم دوساله تازه و کنونی به این صورت خواهد بود که ۴ کرسی برای قاره آفریقا، ۳ کرسی برای قاره آسیا و اقیانوسیه، ۲ کرسی برای اروپا و ۴ کرسی برای آمریکا اعطا می‌شود. در این مدل تمام ۱۳ کرسی غیردائم، دوساله و تجدید نشدنی است؛ یعنی یک کشور نمی‌تواند دو دوره پشت سر هم به عنوان عضو غیردائم شورای امنیت انتخاب شود.

(U.N.DOC.A/59/565, 2004: 66)

جدول ۱. مدل الف

مجموع	کرسی های غیر دائم و تجدیدنشدنی دو ساله	کرسی های دائم جدید	کرسی های دائم	تعداد کشورها	حوزه منطقه ای
۶	۴	۲	۰	۵۳	آفریقا
۶	۳	۲	۱	۵۶	آسیا و اقیانوسیه
۶	۲	۱	۳	۴۸	اروپا
۶	۴	۱	۱	۳۵	آمریکا
۲۴	۱۳	۶	۵	۱۹۲	مجموع

منبع:

(U.N.DOC.A/59/565,2004:67)at:<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement> (۱۳۸۵/۱۰/۲۰)

۲. مدل «ب»

بر اساس مدل ب شمار اعضای شورای امنیت از ۱۵ عضو به ۲۴ عضو افزایش پیدا می‌کند. در این مدل کرسی دائم جدیدی پیش‌بینی نشده است ولی یک گروه تازه‌ای از ۸ کرسی تجدیدنشدنی چهارساله پیشنهاد می‌شود. این مدل در واقع کرسی های غیردائم دائم (نیمه دائم) که در جامعه ملل اعمال می‌شده را احیا می‌کند. (Blum, 2005: 641) علاوه بر آن یک کرسی تازه غیردائم تجدیدنشدنی دو ساله هم به کرسی های غیردائم دو ساله اضافه می‌شود. بر پایه مدل ب توزیع کرسی های چهار ساله تجدیدنشدنی به این صورت خواهد بود که به هر حوزه منطقه‌ای، یعنی آفریقا، آسیا و اقیانوسیه، اروپا و آمریکا، هر کدام دو کرسی اختصاص می‌یابد. همچنین به حوزه منطقه‌ای آفریقا ۴ کرسی، به آسیا ۳ کرسی، به اروپا یک کرسی و به آمریکا ۳ کرسی غیردائم تجدیدنشدنی تعلق می‌گیرد. (گلشن پژوه، ۱۳۸۴: ۵۵)

جدول ۲. مدل ب

مجموع	کرسی‌های غیردائم و تجدیدنشدنی دوساله	کرسی‌های چهارساله تجدیدنشدنی	کرسی‌های دائم	تعداد کشورها	حوزه منطقه‌ای
۶	۴	۲	۰	۵۳	آفریقا
۶	۳	۲	۱	۵۶	آسیا و اقیانوسیه
۶	۱	۲	۳	۴۸	اروپا
۶	۳	۲	۱	۳۵	آمریکا
۲۴	۱۱	۸	۵	۱۹۲	مجموع

منبع:

(U.N.DOC.A/59/565,2004:68)at:<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement> (۱۳۸۵/۹/۳۰)

مشکل اصلی مدل‌های الف و ب این است که هر دو «گروه‌بندی‌های منطقه‌ای» مرسوم مورد استفاده مجمع عمومی، برای انتخاب اعضای غیردائم شورای امنیت را دچار تحول می‌سازند. براساس گروه‌بندی فعلی مجمع عمومی از سال ۱۹۶۵ در هر دوره ۵ عضو غیردائم از آسیا و آفریقا، ۲ عضو از آمریکای لاتین، ۱ عضو از اروپای شرقی و ۲ عضو دیگر از اروپای غربی و سایر کشورها انتخاب می‌کند. در مدل‌های الف و ب هیأت بلندپایه «گروه‌بندی قاره‌ای» را جایگزین «گروه‌بندی منطقه‌ای» کرده است. براساس گزارش هیأت بلند پایه، ۴ گروه قاره‌ای به این صورت خواهد بود:

۱. کشورهای قاره آسیا و تمامی جزایر اقیانوس آرام (حوزه پاسیفیک)؛

۲. اروپا؛ شامل اروپای شرقی و غربی؛

۳. آمریکای شمالی و جنوبی؛

۴. کشورهای قاره آفریقا. (U.N.Doc.A/59/565,2004:68)

براساس مدل‌های الف و ب تعداد اعضای شورای امنیت به ۲۴ عضو افزایش پیدا می‌کند و هر یک از گروه‌بندی‌های فوق دارای ۶ کرسی در شورای امنیت می‌شوند. مقایسه ناموزون جمعیتی این گروه‌بندی قاره‌ای (آمریکا ۸۵۷ میلیون، اروپا ۷۲۷ میلیون، آفریقا ۸۳۵ میلیون و آسیا و اقیانوسیه با ۳ میلیارد و ۸۳۶ میلیون نفر جمعیت) اختلاف فاحش جمعیتی بین آسیا - اقیانوسیه و سه گروه دیگر قاره‌ای را آشکار می‌سازد. (Hoffman and Ariyork, 2005:3)

ب) طرح گروه چهار

گروه ۴ متشکل از کشورهای آلمان، ژاپن، هند و برزیل می‌باشد، که با هدف حمایت از یکدیگر برای کسب کرسی دائم در شورای امنیت گردهم آمده‌اند. رهبران این چهار کشور در تاریخ ۲۲ سپتامبر ۲۰۰۴ با صدور بیانیه مشترکی در نیویورک، با اعلام آنچه که آن را واقعیت‌های جامعه بین‌المللی در قرن بیست و یکم خواندند؛ خواستار اصلاح مجموعه ساختار سازمان ملل متحد، به‌ویژه شورای امنیت شدند. براساس این بیانیه این امر بسیار اساسی و حیاتی است که اعضای جدیدی از پنج قاره جهان و با عنایت به ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایشان در پاسداری از صلح و امنیت بین‌المللی صاحب کرسی دائم در شورای امنیت شوند. نکته مهم در این بیانیه درخواست چهار کشور مذکور برای اعطای یک کرسی دائم شورای امنیت به نماینده‌ای از قاره آفریقا می‌باشد. (حسن خانی، ۱۳۸۵: ۳۰)

ژاپن و آلمان که جدی‌ترین کاندیدای عضویت دائم در شورای امنیت هستند می‌دانند که بدون پشتیبانی کشورهای آفریقایی، آسیایی و آمریکای لاتین موفق به داشتن کرسی دائم نخواهند شد. از این‌رو درصدد برآمده‌اند تا کرسی‌های دائمی نیز برای این کشورها درخواست کنند. برای افزایش تعداد اعضای شورای امنیت، منشور نیاز به تجدیدنظر دارد و این امر با

کسب دوسوم اکثریت آرای ۱۹۲ عضو مجمع عمومی، یعنی ۱۲۸ رأی امکان‌پذیر است، که شامل ۵ رأی مثبت اعضای دائم شورای امنیت نیز می‌شود. بنابراین این کشورها این واقعیت را می‌دانند تا هنگامی که موافقت دوسوم اعضای سازمان ملل، یعنی ۱۲۸ عضو از ۱۹۲ عضو مجمع عمومی را کسب نکنند نمی‌توانند نخستین دور را با موفقیت تمام کنند. (Crook, 2005: 908) واقعیت امر این است که جلب چنین حجمی از آراء در مجمع عمومی می‌تواند اهرم فشار مناسبی در برابر مخالفت ۵ عضو دائم شورای امنیت باشد. هرگونه اصلاحی در منشور سازمان ملل نیازمند دوسوم آرای مجمع عمومی و تصویب اعضای دائم شورای امنیت است. به بیان دیگر اگر هرگونه اصلاحی به تصویب یکی از اعضای دائم شورای امنیت نرسد، در حالی که به تصویب دوسوم اعضای مجمع عمومی رسیده باشد، آن اصلاح عملی نخواهد شد. (Ariyork, 2005: 1)

در قطعنامه پیشنهادی گروه ۴ به مجمع عمومی که در ۶ ژوئیه ۲۰۰۵ در اختیار مجمع عمومی قرار گرفت، پیشنهاد شده است که شمار اعضای شورای امنیت از ۱۵ عضو به ۲۵ عضو افزایش یابد. براساس این طرح ۶ کرسی دائم و ۴ کرسی غیردائم جدید به تعداد اعضای شورای امنیت افزوده می‌شود. اعضای این گروه پیشنهاد کردند که کرسی‌های دائم و غیردائم جدید به این صورت در بین گروه‌های منطقه‌ای توزیع شود:

- قاره آفریقا: ۲ کرسی دائم و یک کرسی غیر دائم؛

- قاره آسیا: ۲ کرسی دائم و یک کرسی غیر دائم؛

- گروه اروپای غربی و سایرین: یک کرسی دائم و یک کرسی غیردائم؛

- کشورهای آمریکای لاتین و حوزه کارائیب: یک کرسی دائم و یک کرسی غیردائم.

(احمدی، ۱۳۸۵: ۱۵۹)

به این ترتیب با شمارش اعضای دائم و غیردائم کنونی و تازه، قاره آسیا، قاره آفریقا و گروه کشورهای اروپای غربی و سایرین، هر کدام دارای ۶ کرسی، کشورهای آمریکای لاتین و کارائیب دارای ۴ کرسی و همچنین اروپای شرقی دارای ۳ کرسی در شورای امنیت خواهند شد.

جدول ۳. طرح پیشنهادی گروه ۴

مجموع	اعضای غیر دائم جدید	اعضای دائم جدید	اعضای غیر دائم فعلی	اعضای دائم فعلی	تعداد کشورها	حوزه منطقه‌ای
۶	۱	۲	۳	۰	۵۳	آفریقا
۶	۱	۲	۲	۱	۵۴	آسیا
۶	۰	۱	۲	۳	۲۹	اروپای غربی و سایر کشورها
۳	۱	۰	۱	۱	۲۳	اروپای شرقی
۴	۱	۱	۲	۰	۳۳	آمریکای لاتین و کارائیب
۲۵	۴	۶	۱۰	۵	۱۹۲	مجموع

منبع: (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۵)

هر چند اعضای گروه چهار خواهان قدرت و تو مانند پنج عضو دائم برای خود هستند، اما به دلیل مخالفت‌هایی که از طرف کشورهای دیگر صورت می‌گیرد، خواستار مسکوت گذاردن آن به مدت پانزده سال از زمان عضویت دائم در شورای امنیت شده‌اند. (U.N.DOC.A/59/L.64, 2005: 3) یکی از اختلاف‌نظرهای گروه چهار با کشورهای آفریقایی در همین مورد است. زیرا اعضای اتحادیه آفریقا برای داشتن کرسی دائم با قدرت و تو پافشاری می‌کنند. در حالی که اعضای گروه ۴ داشتن حق و تو را در شرایط کنونی به مصلحت نمی‌دانند. اعضای این گروه از این واقعیت آگاهند که پذیرش هرگونه قطعنامه‌ای نیاز به موافقت ۳۰ تا ۴۰ کشور از ۵۳ کشور آفریقایی دارد. بنابراین در تلاشند تا جلب نظر و همکاری کشورهای آفریقایی را کسب کنند. (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۴) از طرف دیگر درخواست

هر کرسی دائمی، با مخالفت‌هایی از طرف اعضای دیگر سازمان ملل، به خصوص رقبای منطقه‌ای آنها مواجه می‌باشد. برای نمونه پاکستان با دادن کرسی دائم به هند، آرژانتین و مکزیک با دادن کرسی دائم به برزیل، چین و دو کره با اعطای کرسی دائم به ژاپن و ایتالیا با در اختیار قراردادن کرسی دائم به آلمان مخالفند. (شاکریان، ۱۳۷۴: ۶۱)

ج) طرح اتحادیه آفریقا

یکی از مدعیان اصلی برای نقش آفرینی در گسترش شورای امنیت، اتحادیه آفریقا می‌باشد. کشورهای عضو اتحادیه آفریقا بر تأمین حق مشروع آفریقا براساس موقعیت جغرافیایی شان و اینکه هرگونه اصلاحی در سازمان ملل باید تمام ارکان آن، از جمله شورای امنیت را در بر گیرد، تاکید می‌کنند. در قاره آفریقا مصر، آفریقای جنوبی و نیجریه مدعیان اصلی عضویت در شورای امنیت می‌باشند. براساس پیشنهاد اتحادیه آفریقا، کرسی‌های شورای امنیت باید از ۱۵ عضو به ۲۶ عضو افزایش پیدا کند و از ۱۱ کرسی تازه، ۶ کرسی باید دائم و ۵ کرسی غیردائم باشد. ۶ کرسی دائم تازه، به این صورت در بین گروه‌های منطقه‌ای توزیع می‌شود:

- کشورهای آسیایی: ۲ کرسی؛ *م‌انسانی و مطالعات فرهنگی*

- کشورهای آفریقای: ۲ کرسی؛ *م‌علوم انسانی*

- گروه اروپای غربی و سایرین: ۱ کرسی؛

- آمریکای لاتین و کارائیب: ۱ کرسی. (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۶)

کشورهای آفریقای عنوان می‌کنند که حق و تو غیردموکراتیک می‌باشد و باید خاتمه پیدا کند. اما تا وقتی که پنج عضو دائم کنونی دارای حق و تو هستند، این قدرت باید به اعضای دائم جدید نیز اعطا شود. بنابراین، این کشورها خواهان کرسی‌های دائم جدید با قدرت و تو می‌باشند. نکته دیگری که مطرح است چگونگی انتخاب دو عضو دائم در اتحادیه آفریقا می‌باشد. تاکنون کشورهای آفریقای نتوانستند بر روی یک الگو به توافق برسند. کشورهای

آفریقای جنوبی، نیجریه، مصر، کنیا، لیبی و سنگال رقابت سختی برای کسب این دو کرسی در شورای امنیت، با هم دارند. (Okuma, 2005)

توزیع پنج کرسی غیردائم جدید نیز بدین صورت خواهد بود:

- کشورهای آفریقایی: ۲ کرسی؛

- کشورهای آسیایی: ۱ کرسی؛

- اروپای شرقی: ۱ کرسی؛

- آمریکای لاتین و کارائیب: ۱ کرسی.

بدین ترتیب در مجموع آفریقا ۷ کرسی، آسیا ۶ کرسی، گروه اروپای غربی و سایرین ۶

کرسی، اروپای شرقی ۳ کرسی و آمریکای لاتین و کارائیب ۴ کرسی در شورای امنیت خواهند

داشت. (Lederer, 2005: 2)

جدول ۴. طرح پیشنهادی قاره آفریقا

حوزه منطقه‌ای	تعداد کشورها	اعضای دائم فعلی	اعضای غیردائم فعلی	اعضای دائم جدید	اعضای غیردائم جدید	مجموع
آفریقا	۵۳	۰	۳	۲	۲	۷
آسیا	۵۴	۱	۲	۲	۱	۶
اروپای غربی و سایر کشورها	۲۹	۳	۲	۱	۰	۶
اروپای شرقی	۲۳	۱	۱	۰	۱	۳
آمریکای لاتین و کارائیب	۳۳	۰	۲	۱	۱	۴
مجموع	۱۹۲	۵	۱۰	۶	۴	۲۵

منبع:

N.DOC.A/59/L.67, 2005:2 at: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/LTD>:

(۱۳۸۵/۱۰/۱۰)

/N05/421/67/PDF/N0542167.pdf?OpenElement

د) مدل‌های ارائه شده توسط جنبش «اتحاد برای اجماع»

آرژانتین، ایتالیا، پاکستان، مکزیک، کانادا، کره جنوبی، اسپانیا و ترکیه در برابر گروه ۴، «گروه اتحاد برای اجماع» را تشکیل دادند. به نظر این گروه، طرح گروه ۴ برای افزایش شمار اعضای شورای امنیت تبعیض‌آمیز است و هژمونی‌های سطحی در سراسر جهان ایجاد می‌کند که در کار شوراکنندی و اختلال ایجاد خواهد کرد. این گروه معتقد است که هرگونه گسترش در شورای امنیت باید آن را دموکراتیک‌تر، شفاف‌تر، مؤثرتر و پاسخگوتر کند. (مهدویان، ۱۳۸۴: ۹۷) این گروه در رابطه با گسترش شورا در آوریل ۲۰۰۵ دو مدل موسوم به مدل سبز و آبی را عنوان کرده است. از طرف دیگر، دولت ایتالیا یک مدل منطقه‌ای را برای گسترش شورای امنیت پیشنهاد کرده است.

۱. مدل منطقه‌ای ایتالیا

مدل منطقه‌ای که از طرف دولت ایتالیا پیشنهاد شده است ضمن حفظ گروه‌بندی‌های منطقه‌ای موجود در انتخاب اعضای غیردائم شورای امنیت در مجمع عمومی، (آسیا، آفریقا، اروپای غربی و سایر کشورهای آمریکای لاتین و حوزه کارائیب و اروپای شرقی) ۱۰ کرسی دائم جدید بدون حق وتو را برای مناطق، و نه کشورهای خاص در نظر گرفته است. (Mayer-Mruwat, 1998:6) مارچلو اسپاتافورا،^۱ سفیر دائم ایتالیا در سازمان ملل، در دوم ماه مه ۲۰۰۵ در مجمع عمومی سازمان ملل توضیح داد که مدل ایتالیایی، کرسی‌های صحیح منطقه‌ای را پیشنهاد می‌دهد و با واگذاری کرسی‌های منطقه‌ای به دولت‌های ملی مخالف است. براساس این مدل، هر یک از گروه‌های منطقه‌ای «مدیریت عملیاتی» کرسی‌های مربوط به خود را در اختیار خواهد داشت و بر همین اساس خواهد توانست با استفاده از اصول سازوکارهای مناسب و متعادل از سهمیه بندی ملی کرسی‌ها جلوگیری کند و نمایندگی منطقه‌ای را تضمین کند. (Hoffmann & Ariyork, 2005: 3)

جدول ۵. مدل منطقه‌ای ایتالیایی

مجموع	کرسی‌های دائم گروه‌های منطقه‌ای	اعضای غیر دائم فعلی	اعضای دائم فعلی	تعداد کشورها	حوزه منطقه‌ای
۶	۳	۲	۱	۵۴	آسیا
۶	۳	۳	۰	۵۳	آفریقا
۴	۲	۲	۰	۳۳	آمریکای لاتین و کارائیب
۶	۱	۲	۳	۲۹	اروپای غربی و سایر کشورها
۳	۱	۱	۱	۲۳	اروپای شرقی
۲۵	۱۰	۱۰	۵	۱۹۲	مجموع

منبع: (Hoffmann & Ariyuruk, 2005:9)

نقطه ضعف اصلی مدل ایتالیایی، در نحوه اجرای آن می‌باشد. کشورهای کنونی عضو شورای امنیت ظرفیت و توان اداره شورا به صورت منطقه‌ای را ندارند. امکان دارد تنها از طریق سازمان‌های منطقه‌ای این توان افزایش یابد. (برای مثال اتحادیه اروپا می‌تواند کرسی‌های اروپای غربی را اداره کند) اما تمامی کشورها امکان معرفی توسط سازمان‌های منطقه‌ای را ندارند، برای مثال در آسیا، گروه‌های منطقه‌ای محدودی وجود دارد و تمامی اروپا عضو اتحادیه اروپا نمی‌باشند. (Hoffmann & Ariyuruk, 2005: 3)

۲. مدل آبی

براساس مدل آبی تعداد اعضای شورای امنیت به ۲۵ عضو افزایش پیدا می‌کند. براساس مدل آبی ۲ یا ۳ کرسی به کرسی‌های غیردائم دو ساله شورای امنیت اضافه می‌شود.

از طرف دیگر یک طبقه بندی سومی از کرسی‌ها را با دوره‌های طولانی‌تر (۳ یا ۴ سال) شکل می‌دهد. این مدل نیز گروه‌بندی موجود در انتخاب اعضای غیردائم شورای امنیت را حفظ می‌کند و هر گروه در انتخاب اعضا، به صورت مستقل عمل می‌کنند. این مدل در زمینه طول و انتخاب مجدد کرسی‌های بلند مدت انعطاف پذیر است. مدل آبی ضمن پاسخ به منافع کشورهای بزرگ از طریق ایجاد کرسی‌های طولانی‌مدت، نگرانی‌های کشورهای کوچک را با گسترش کرسی‌های طبقه‌بندی دو ساله مرتفع می‌سازد. (Haq, 2005: 2)

۳. مدل سبز

مدل سبز از نظر بزرگی و توازن، مشابه مدل منطقه‌ای ایتالیا است. این مدل ضمن تقسیم شورای امنیت به پنج گروه منطقه‌ای، ۱۰ کرسی جدید به آن اضافه می‌کند. تفاوتش با مدل منطقه‌ای ایتالیایی در آن است که کرسی‌ها در مدل سبز برای کشورها در نظر گرفته شده‌اند و نه گروه‌های منطقه‌ای و دیگر اینکه این کرسی‌های جدید، دائمی نیستند. مدل سبز همچنین شباهت زیادی با ترکیب کنونی شورای امنیت دارد. گروه‌بندی کشورها در این مدل مشابه گروه‌بندی منطقه‌ای فعلی می‌باشد. در عوض به تعداد اعضای غیردائم شورای امنیت، ۱۰ عضو دیگر نیز اضافه می‌شود که کمافی‌السابق دوره عضویت آنها دو ساله می‌باشد و همه آنها می‌توانند دوباره انتخاب شوند، و هر منطقه‌ای امکان دارد که معیارهای خاصی برای انتخاب مجدد یا انتخاب گردشی کرسی‌های مختص به آن منطقه را داشته باشد. در حال حاضر دولت‌هایی که برای یک دوره دو ساله انتخاب می‌شوند، نمی‌توانند به صورت متوالی دوباره انتخاب شوند. یکی از معایب مدل‌های آبی و سبز، اتکای آنها به گروه‌بندی قدیمی منطقه‌ای است. پنج گروه‌بندی منطقه‌ای فعلی در شورای امنیت با انتقادهای بسیاری مواجه است. زیرا سه کشور از ۵ عضو دائم دارای حق و تو از اروپا هستند و تضمین‌دهی در خصوص تخصیص کرسی به کشورهای غرب و شرق اروپا به ترکیبی اروپا محور خواهد انجامید.

جدول ۶. مدل آبی

درصد کرسی های انتخابی از هر گروه	مجموع	کرسی های جدید		کرسی های غیر دائم فعلی	کرسی های دائم فعلی	تعداد کشورها	حوزه منطقه ای
		بلندمدت	دوساله				
۱۱/۳	۶	۱	۲	۳	۰	۵۳	آفریقا
۹/۴	۶	۱	۲	۲	۱	۵۴	آسیا
۱۱/۵	۶	۰	۱ یا ۲	۲	۳	۲۹	اروپای غربی و سایر کشورها
۹/۰۹	۳	۱ (بلندمدت یا دو ساله)		۱	۱	۲۳	اروپای شرقی
۱۲/۱	۴	۰	۲	۲	۰	۳۳	آمریکای لاتین و کارائیب
۱۰/۶	۲۵	۱۰		۱۰	۵	۱۹۲	مجموع

منبع:

http://www.globalpolicy.Org/security/reform/cluster_1/2005/04_bluemodel

Pdf (۱۳۸۵/۹/۲۰)

جدول ۷. مدل سبز

حوزه منطقه‌ای	تعداد کشورها	کرسی‌های غیردائم		کرسی‌های دائم فعلی	مجموع	درصد کرسی‌های انتخابی
		جدید	فعلی			
آفریقا	۵۳	۳	۳	۰	۶	۱۱/۳
آسیا	۵۴	۳	۲	۱	۶	۹/۴
اروپای غربی و سایر کشورها	۲۹	۱	۲	۳	۶	۱۱/۵
اروپای شرقی	۲۳	۱	۱	۱	۳	۹/۰۹
آمریکای لاتین و کارائیب	۳۳	۲	۲	۰	۴	۱۲/۱
مجموع	۱۹۲	۱۰	۱۰	۵	۲۵	۱۰/۶

منبع:

<http://www.globalpolicy.org/Security/reform/cluster1/2005/04>

greenmodel.Pdf(۱۳۸۵/۱۰/۲)

ه) مدل‌های ارائه شده از طرف مرکز آموزش اصلاحات در سازمان ملل

مرکز آموزش اصلاحات در سازمان ملل، که موسسه‌ای مستقل و غیر دولتی در نیویورک است در سال ۱۹۹۲ آغاز به کار کرده است و با گردهم آوردن تعدادی از اساتید دانشگاه‌ها و فعالان سیاسی و متخصصان در امور سازمان ملل، روند اصلاحات در این سازمان را دنبال می‌کند. این مرکز با انتشار مقالات، تحلیل‌ها و کتاب‌های مربوط به فعالیت خود، می‌کوشد دانش و فهم بهتری از پیشنهادها و روند اصلاحات در سازمان ملل ارائه دهد. مرکز فوق تاکنون چند مدل برای اصلاح ساختار شورای امنیت پیشنهاد داده است که

عبارتند از:

۱. مدل C

مدل C^۱ از ابتکارات پروفیسور والتر هافمن،^۲ استاد حقوق بین‌الملل دانشگاه جرج تاون و از مشاوران و اعضای هیأت مدیره این مرکز است. این مدل به جای گروه‌بندی قاره‌ای و گروه‌بندی قدیمی منطقه‌ای، گروه‌بندی جدیدی ارائه داده است و آسیا و اقیانوسیه را به دو منطقه جدید تقسیم می‌کند. بر این اساس، گروه‌بندی کشورها در این مدل بدین صورت است: ۱. گروه نخست «کشورهای حاشیه اقیانوس آرام»: (شامل کشورهای ایالات متحده آمریکا، کانادا، ژاپن، فیلیپین، کشورهای ساحلی شرق آسیا به جز چین، استرالیا، نیوزلند و کشورهای جزیره‌ای اقیانوس آرام)؛

۲. چین به علاوه کشورهای جنوب و جنوب غرب آسیا؛

۳. آمریکای لاتین و حوزه کارائیب؛

۴. کشورهای آفریقایی. (Ariyork, 2005: 1)

با این گروه‌بندی، مدل C شناخت بهتری را از کشورهای پرجمعیت آسیا ممکن می‌سازد. انتقادی که بر مدل‌های الف و ب وارد است، این می‌باشد که براساس این مدل‌ها، تخصیص کرسی‌های دائم در مدل الف و یا کرسی‌های چهارساله تجدیدپذیر در مدل ب، با ملاحظات سیاسی به کشورهای منطقه، اعطا می‌شود. در مقابل مدل C راهکارهای مناسب و عملی برای مشکلات مشترکی که مدل‌های الف و ب با آن روبرو می‌باشند، ارائه می‌دهد. براساس مدل C راه‌حل این مشکل شاید در پیشنهادی باشد که بیشتر از یک دهه پیش در پیشنهاد «کرسی دوگانه»^۳ پروفیسور لوئیزسان^۴ ارائه شده است. بر این اساس سفیر کشور اول دو سال نخست بر کرسی می‌نشیند و دو سال بعدی سفیر کشور دوم این کرسی را در اختیار می‌گیرد و این امر با مشاوره بین دو دولت صورت می‌گیرد. (Hoffmann [A], 2006:1)

مدل‌های الف و ب همچنین، در تهیه نمایندگی‌های کافی برای دولت‌هایی که شرکت

1. Model C

2. Walter Hoffmann

3. Dual Seating

4. Louis Sohn

کننده اصلی در عملیات صلح سازمان ملل در منطقه، می‌باشند با کمبودهایی مواجه است. در مدل C کشورهای که سهم بیشتری در مأموریت‌های سازمان ملل دارند (از نظر نظامی و تأمین امنیت و حفظ صلح) می‌توانند برای دوره چهار ساله انتخاب شوند و این امر کشورهای دیگر را ترغیب می‌کند تا در راه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی مشارکت بیشتری داشته باشند. این کشورها، علاوه بر این، می‌توانند کرسی‌های دو ساله را نیز تصاحب کنند. براساس مدل C شورای امنیت دارای ۲۵ عضو می‌باشد و توزیع کرسی‌ها بدین صورت خواهد بود:

- اروپا، دارای سه عضو دائم (بریتانیا، فرانسه، روسیه)، یک کرسی هشت ساله مشترک که احتمالاً در ابتدا به آلمان و ایتالیا تعلق می‌گیرد و یک کرسی چهار ساله که به اوکراین و سوئد که سهم بیشتری در سازمان ملل دارند می‌تواند تعلق بگیرد، همچنین اروپا دارای یک کرسی دو ساله تجدیدنپذیر نیز می‌باشد.

- حاشیه اقیانوس آرام (حوزه پاسیفیک): یک عضو دائم (ایالات متحده آمریکا)، یک کرسی مشترک هشت ساله احتمالاً برای ژاپن و استرالیا، و یک کرسی چهارساله که شاید به کانادا تعلق بگیرد که سهم بیشتری در مأموریت‌های سازمان ملل ایفا می‌کند و این منطقه دارای دو عضو غیردائم دو ساله تجدیدنپذیر نیز می‌باشد.

- جنوب و جنوب غرب آسیا: یک کرسی دائم (چین)، یک کرسی هشت ساله مشترک که احتمال دارد به اندونزی و هند داده شود، یک کرسی چهارساله برای کشوری که سهم بیشتری در حفظ صلح بین‌المللی دارد که امکان دارد به بنگلادش یا پاکستان اعطا شود و دو کرسی دو ساله تجدیدنپذیر.

- آمریکای لاتین و کارائیب: این گروه دارای کرسی دائم نمی‌باشد، یک کرسی هشت ساله که احتمالاً در ابتدا به برزیل و مکزیک داده می‌شود، یک کرسی چهارساله برای کشوری که سهم بیشتری در حفظ صلح بین‌المللی دارد همچون اروگوئه و دو کرسی دو ساله تجدیدنپذیر.

- آفریقا: دارای کرسی دائم نمی‌باشد، یک کرسی هشت ساله مشترک که در ابتدا ممکن

است به نیجریه و آفریقای جنوبی داده شود (و بعداً به مصر و اتیوپی) و یک کرسی چهار ساله برای غنا و دو کرسی تجدیدنپذیر دو ساله. (Hoffmann & Ariyoruk, 2005:5)

البته کشورهایی که پروفیسور هافمن به آنها اشاره می‌کند یک پیشنهاد محسوب می‌شود و هر منطقه باید کشورهای مربوطه را با توجه به مشارکت آنها در عملیات برقراری صلح سازمان ملل و قدرت هدایت کنندگی آنها در منطقه خود، انتخاب کند. مشارکت داوطلبانه کشورها در فعالیت سازمان ملل در عرصه امنیتی و توسعه، فعالیت‌های دیپلماتیک در حمایت از اهداف و تعهدات سازمان ملل و در بین کشورهای توسعه یافته دستیابی به سطح هفت دهم درصد GNP باید به عنوان شاخصه‌های مهم برای انتخاب، مدنظر قرار گیرد. اما گروه‌های منطقه‌ای در انتخاب کشورها، برای کرسی‌های مختص به آن منطقه، مستقل عمل می‌کنند.

مدل C هم دارای دو عیب عمده می‌باشد:

۱. براساس نظریه «کرسی‌های دوگانه» کشورهای گردشی، گرچه در شورا حضور دارند اما حق رای نخواهند داشت. در واقع دو کشور، دارای یک رای می‌باشند.
  ۲. امکان دارد تشخیص نیروی نظامی برتر و مشارکت مردمی برای هر منطقه، از طرف کشورهای کم‌جمعیتی که در جریان فعالیت‌های همسو با سازمان ملل فداکاری‌ها و اقدامات متناسب و مهمی انجام داده‌اند با مشکل مواجه شود. (Hoffmann & Ariyoruk, 2005:6)
- از دیدگاه هافمن مدل C با استفاده از کرسی‌های دوگانه انعطاف‌پذیری بیشتری در بهره‌گیری و جلب حمایت قدرت بزرگ مناطق مختلف را داراست. زیرا نه تنها، به کشورهای پرجمعیت جهان، همچون کشورهای آسیایی توجه ویژه‌ای شده است بلکه با در نظر گرفتن کرسی چهار ساله به کشوری که بیشترین سهم را در بین کشورهای منطقه، در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی برعهده دارد، انگیزه‌ای مضاعف برای دیگر کشورهای منطقه ایجاد می‌کند تا در عملیات سازمان ملل مشارکت بیشتری داشته باشند. (Hoffmann [A], 2006:2)

جدول ۸. مدل C

مجموع	کرسی‌های دو ساله تجدیدناپذیر	کرسی‌های چهار ساله	کرسی‌های هشت ساله مشترک	کرسی‌های دائم	تعداد کشورها	حوزه منطقه‌ای
۵	۳	۱	۱	۰	۵۳	آفریقا
۵	۲	۱	۱	۱	۲۹	آسیای جنوبی
۶	۱	۱	۱	۳	۴۸	اروپا
۵	۲	۱	۱	۱	۲۹	حوزه پاسیفیک
۴	۲	۱	۱	۰	۳۳	آمریکای لاتین و حوزه کارائیب
۲۵	۱۰	۵	۵	۵	۱۹۲	مجموع

منبع: (Hoffmann & Ariyuruk, 2005: 9)

۲. مدل X

بر اساس مدل X تعداد اعضای شورای امنیت با افزودن پنج کرسی چهار ساله تجدیدپذیر به ۲۰ عضو افزایش پیدا می‌کند. توزیع پنج کرسی چهار ساله تجدیدپذیر بدین صورت خواهد بود: آسیا و آفریقا هر کدام ۲ کرسی، آمریکای لاتین و حوزه پاسیفیک یک کرسی و به اروپا کرسی چهار ساله تعلق نمی‌گیرد. این مدل دو تفاوت عمده با مدل‌های دیگر دارد. یکی اینکه بر اساس این مدل فقط پنج کرسی جدید به کرسی‌های شورای امنیت اضافه می‌شود، در حالی که بر اساس مدل‌های پیشنهادی قبلی ۹ تا ۱۱ عضو جدید اضافه می‌شود. بدین صورت محدودیت شورا حفظ می‌شود. تفاوت اصلی دیگر مربوط به گروه‌بندی مناطق در مدل X می‌باشد. زیرا بر اساس این مدل، کشورهای حوزه پاسیفیک جزو گروه آمریکا

محسوب می‌شوند و بدین ترتیب توازن نمایندگی در بین گروه‌بندی‌های قاره‌ای بیشتر تضمین می‌شود. قبلاً حوزه پاسیفیک جزو گروه آسیا بود که دارای جمعیت زیاد می‌باشد. مدل X مانند مدل ب و مدل آبی کرسی‌های جدید تجدیدپذیر ایجاد می‌کند و بر این اساس کشورهای عضوی که سهم بیشتری را در سازمان ملل در امور مالی، نظامی و دیپلماتیک دارند می‌توانند با انتخاب گروه‌های قاره‌ای به عضویت طولانی مدت شورای امنیت درآیند. براساس این مدل آسیا، آفریقا، اروپا و آمریکا - حوزه پاسیفیک دارای پنج کرسی در شورای امنیت می‌شوند. توزیع کرسی‌های دوساله تجدیدناپذیر به این صورت خواهد بود: آسیا و اروپا هر کدام ۲ کرسی، آفریقا و آمریکا - حوزه پاسیفیک هر کدام دارای ۳ کرسی در شورای امنیت می‌شوند. (Hoffmann[B], 2006:1)

جدول ۹. مدل X

حوزه منطقه‌ای	کرسی‌های دائم	کرسی‌های غیردائم	کرسی‌های چهارساله جدید	مجموع
آسیا	۱	۲	۲	۵
آفریقا	۰	۳	۲	۵
آمریکا- حوزه پاسیفیک	۱	۳	۱	۵
اروپا	۳	۲	۰	۵
مجموع	۵	۱۰	۵	۲۰

منبع: (Hoffmann[B], 2006:2)

نتیجه‌گیری

در این مقاله، مدل‌های پیشنهادی برای اصلاح ساختار شورای امنیت مورد بررسی قرار گرفت. تاکنون اعضای سازمان ملل در مورد هیچ مدلی به توافق نرسیده‌اند و هر کشوری

یا گروهی از کشورها براساس منافع ملی خود از مدل خاصی حمایت می‌کنند. تلاش‌هایی که از ابتدای سال ۱۹۹۴ برای تجدید ساختار شورای امنیت آغاز شده بود در سال ۲۰۰۵ اوجی بی‌سابقه گرفت و در مقطعی این امید به وجود آمد که این تلاش‌ها ممکن است در جریان نشست سران کشورهای عضو سازمان ملل در سپتامبر همان سال، به سرانجامی قطعی برسد. همکاری نزدیک اعضای گروه چهار، زمینه‌های لازم جهت پیشبرد تلاش‌ها برای افزایش اعضای شورای امنیت و اصلاح ساختار آن را فراهم آورده و در مقطعی عملی به نظر می‌رسید. گروه ۴ نخستین پیش‌نویس قطعنامه مربوط به اصلاح ساختار شورای امنیت را در سیزدهم ماه مه ۲۰۰۵ به‌طور غیررسمی توزیع کرد. گروه ۴ سرانجام پیش‌نویس خود را در ۶ ژوئیه ۲۰۰۵ به‌طور رسمی در دستور کار مجمع عمومی قرار داد. اما فعالیت‌های گروه ۴ مجموعه مخالفت‌هایی بیشتر از حد انتظارشان را در پی داشت. به‌ویژه مخالفت آمریکا و چین بسیار شدیدتر از آن بود که داوطلبان عضویت دائمی در شورا پیش‌بینی کرده بودند. به همین خاطر، گروه ۴ اقدامی برای به رأی گذاشتن قطعنامه خود انجام نداد.

در مقابل گروه ۴، گروه اتحاد برای اجماع در ۸ ژوئیه ۲۰۰۵ اقدام به تهیه و توزیع غیررسمی یک پیش‌نویس قطعنامه در مورد افزایش اعضای شورای امنیت کرد و این گروه هم در نهایت در نشست ۲۶ ژوئیه ۲۰۰۵ به‌طور رسمی قطعنامه خود را به مجمع عمومی ارائه داد.

در نشست شصتم مجمع عمومی نیز در مورد تجدید ساختار شورای امنیت اقدام مؤثری صورت نگرفت. سه عضو از چهار عضو گروه ۴ (به جز ژاپن) و گروه آفریقا در ششم ژانویه ۲۰۰۶ به‌طور رسمی پیش‌نویس‌های قبلی خود را در دستور کار نشست شصتم قرار دادند. در عین حال هر دو گروه به‌طور جداگانه تأکید کردند که برنامه‌ای برای به رأی گذاشتن این پیش‌نویس‌ها ندارند و تنها به دلایل تکنیکی چنین اقدامی انجام داده‌اند تا در صورتی که فرصتی حاصل شد مانعی آیین‌نامه‌ای بر سر راه نباشد. اما به نظر می‌رسد مدلی می‌تواند از شانس بیشتری برخوردار باشد تا مورد حمایت گسترده قرار بگیرد که اولاً براساس آن مدل،

شورای امنیت بیش از اندازه گسترده نباشد. زیرا این امر فرایند تصمیم‌گیری را در شورای امنیت پیچیده‌تر می‌کند و باعث می‌شود تا تأثیرگذاری شورا کمتر شود. دوم اینکه، هر پیشنهادی باید به تصویب دو سوم اعضای سازمان ملل، از جمله ۵ عضو دائم شورای امنیت برسد، بنابراین پیشنهاد مزبور باید به صورتی باشد تا با مخالفت سرسختانه رقبای منطقه‌ای اعضای جدید و اعضای دائم شورای امنیت روبه‌رو نشود، حق و تو به هیچ عضو جدیدی تعلق نگیرد و اعضای دائم فعلی کماکان حق و تو را در اختیار داشته باشند. سوم اینکه، آن مدل باید به صورتی باشد تا به کشورهایی همچون ژاپن که دومین تأمین‌کننده بودجه سازمان ملل می‌باشد، امکان داده شود تا در شورای امنیت دارای کرسی باشند و در نهایت، آن مدل باید نمایندگی بیشتری از جهان در حال توسعه را تضمین کند.

منابع و مآخذ

۱. احمدی، کوروش، (۱۳۸۵)، تجدید ساختار شورای امنیت در بن‌بست، در: رضا موسی‌زاده، اصلاحات در سازمان ملل متحد و راهبرد ایران، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک، صص ۱۷۱-۱۱۷.
۲. امیری‌وحید، مجتبی، «سازمان ملل متحد در سده بیست‌ویکم: نگاهی به اصلاحات محتوایی و ساختاری سازمان ملل متحد»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۲۱۴-۲۱۳ (۱۳۸۴)، صص ۷۳-۵۲.
۳. بعیدی‌نژاد، حمید و دیگران (۱۳۸۵)، تحول در ساختار نظام بین‌الملل متحد، تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
۴. حسن‌خانی، محمد، «تقلا برای حفظ موقعیت بزرگ‌ترین نهاد بین‌المللی در بستری از منافع متضاد بن‌بست اصلاحات در سازمان ملل»، همشهری دیپلماتیک، شماره اول، (فروردین ۱۳۸۵)، ص ۳۰.
۵. زمانی‌نیا، امیرحسین، (۱۳۸۵)، سند پایانی اجلاس سران مجمع عمومی ۲۰۰۵: پایان یا تداوم اصلاحات؟ راهبرد جمهوری اسلامی ایران، در: رضا موسی‌زاده، اصلاحات در سازمان ملل و راهبرد ایران، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک، صص ۴۴-۴۲۷.
۶. شاکریان، شاهرخ، «شورای امنیت: فرایند توزیع مجدد قدرت»، مجله سیاست خارجی، سال نهم، شماره ۳، (۱۳۷۴)، صص ۱۰۳۴-۱۰۱۳.
۷. گلشن‌پژوه، محمودرضا، «سیر اصلاحات در سازمان ملل متحد»، راهبرد، شماره ۳۸، (۱۳۸۴)، صص ۶۶-۴۸.
۸. مهدویان، حسن، «گسترش شورای امنیت: طرح‌ها و دیدگاه‌ها»، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۲۱۶-۲۱۵، (۱۳۸۴)، صص ۹۹-۹۰.
9. Afoaku, Osita G & Ukaga, Okechukwul, "United Nations Security Council Reform: A critical Analysis of Enlargement Options", *Journal of Third World Studies*, (Fall 2001), pp.149-169.

- 10 Ariyoruk, Ayca, *Players and Proposals in the Security Council Debate 2005*, (June 3, 2005), available at: <http://www.centerforunreform.org/node/4>.
11. Blume, Yehuda, "Proposal for UN Security Council Reform", *The American Journal of International Law*, (July. 2005), Vol. 99, pp. 632-640.
12. Ching, Frank, "Reforming the United Nations", *Far Eastern Review*, (25 Nov.1993), p. 36.
13. Crook, R. John, U.S. Views of U.N. Reform Security Council Expansion, *The American Journal of International Law*, (Oct. 2005), pp. 906-908.
14. Haq, Farhan, "Plans Dim for Security Council Expansion", *Interpress Service*, (2005), available at: <http://globalpolicy.igc.org/security/reform/dim.htm>.
15. Hoffmann, Walter & Ariyoruk, Ayca (2005), *Security Council Reform Models*, available at: <http://www.centerforunreform.org/node/148>.
16. Hoffmann, Walter [A] (2006), *The Model Duo: Could "Duol Seating" Break the Deadlock on Security Council Reform?* available at: <http://www.centerforunreform.org/node/57>.
17. Hoffmann, Walter[B] (2006), *A Competing Model: A Security Council with 20 Members*. available at: <http://www.centerforunreform.org/epublish/1/8>.
18. <http://www.globalpolicy.Org/security/reform/cluster 1/2005/04blue modle.Pdf>.
19. <http://www.globalpolicy.org/security/reform/cluster1/2005/04 greenmodel.pdf>.
20. <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/59/L.64&Lang=E>.
21. Ismail, Razali (1997). *Ambassador Razali Suggests 24-Member Security Council*, *United Nation Chronicle*, Spring 1997, Vol. 34, No. 1, pp: 30-31.
22. Lederer, M. Edith (2005). "African Union Optimistic on Council Plan", July 21, 2005, available at: <http://www.globalpolicy.org/security/reform>.

23. Mayer- Mruwat, Emad, "United Nations: Critiques and Reforms", Journal of Third World Studies,(Spring 1998).

24. Okumu, Wafula (2005), Africa and the U.N. Security Council Permanent Seat, Pambazuka, April. 28, 2005. available at: <http://www.globalpolicy.org/security/reform/cluster>.

25. U.N.DOC.A/59/565 (2004), available at:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement>.

26. U.N.DOC.A/59/L.67 (2005), available at:

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/LTD/N05/421/67/PDF/N0542167.pdf?OpenElement>.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی